

Virtuální hospitace – Český jazyk a literatura: Umělecký styl

Odborná analýza hodiny (evaluace)

Autor: PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.

Úvodní slovo

Je velkým potěšením pro didaktičku českého jazyka hodnotit takové hodiny, jakou předvedla v rámci projektu Virtuální hospitace kolegyně Mgr. Lenka Krejsová z Gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové. Její hodina, tematicky zaměřená na charakteristiku **jazykových prostředků uměleckého stylu**, je výborným příkladem toho, jak lze propojit všechny tři složky vyučování českému jazyku a jak lze vést žáky 4. ročníků gymnázia k systemizaci získaných poznatků a dovedností.

Strukturní články vyučovací hodiny, použité metody a organizační formy

Ze záznamu vyučovací hodiny naprosto zřetelně vyplývá, že si vyučující perfektně uvědomuje, jak lze téma funkčně využít k realizaci cílů, které si stanovuje ve vztahu k žákům. **Začátek hodiny** je věnován seznámení žáků se **stanovenými cíli** a předpokládanou **strukturou vyučovací hodiny**. K tomuto záměru vyučující využívá nejen mluvené slovo, ale i projekci písemného záznamu cíle a struktury hodiny na bílou tabuli. Vzhledem k tomu, že adresáty projekce jsou žáci, bylo by vhodnější formulovat znění cíle přímo se slovesy ve 2. osobě, nikoli v osobě 3., tedy např. „na konkrétních příkladech popíšete specifické prostředky básnického jazyka a posoudíte jejich uplatnění v uměleckém textu“. To, že vyučující skutečně věnuje určitý čas seznámení žáků s cílem a předpokládanou strukturou hodiny i případným dotazům, považuji za velice důležité; jen tak mohou být žáci totiž v dalším průběhu hodiny schopni seberegulace.

K **aktivizaci dříve získaných poznatků** přispívá v hodině prezentace na téma základní jazykové prostředky výstavby uměleckých textů, kterou si připravil jeden ze žáků třídy. Z prezentace je patrné, že žáci jsou předem seznámeni s požadavky, jaké by měla prezentace splňovat. Jakub nejprve uvádí, že ve své prezentaci vychází z učiva dřívějších ročníků, a seznamuje spolužáky s obsahem prezentace, který tvoří hlásková instrumentace textu, afektivní pojmenování, tropy, figury, přirovnání a oxymoron. Neopomíná závěrečné shrnutí ani uvedení použitých zdrojů. Žáci jsou zvyklí si v hodinách svá vystoupení vzájemně hodnotit podle pravidel prezentace, s kterými je vyučující předem seznámila a která jsou uvedena také na webu školy. Tento přístup považuji za výborný předpoklad správného vytváření komunikativní kompetence. Ustní projevy všech žáků třídy v průběhu vyučovací hodiny jsou na vysoké kvalitativní úrovni nejen z hlediska obsahového, ale i z hlediska jazykového; jejich projevy jsou přitom velmi plynulé a odpovídají komunikační situaci. Příkladem takového vytříbeného projevu je následující hodnocení prezentace, které provedl žák Přemek. Nezůstává u obvyklého výčtu pozitiv, ale dodává i vlastní doporučení k vyšší efektivnosti prezentace.

Při samostatné práci s pracovními listy mají žáci prokázat své znalosti, které si aktivizovali prostřednictvím spolužákovy prezentace, mají prokázat schopnost vnímat mluvené slovo a na základě poslechu recitace Nezvalova Edisona identifikovat jazykové

prostředky a uvědomit si vzájemný vztah obsahové a jazykové stránky básnické skladby. Skvělá recitace Radovana Lukavského jednak vyvolává v posluchačích estetický prožitek, jednak přispívá k lepší identifikaci zvukových jazykových prostředků, hláskové instrumentace. Následná **kontrola samostatné práce** je ukázkou pedagogicky mistrně vedeného dialogu učitelky s žáky, při kterém vyučující dokáže na názory žáků velmi pružně reagovat, dávat jejich komentáře do souvislostí, přispívat k tomu, aby si žáci ve svém povědomí vytvářeli ze získaných poznatků a informací systém.

Práce s učebnicí v hodině je rozdělena do dvou fází. V první fázi pracuje vyučující s žáky frontálně, řeší cvičení zaměřená na identifikaci tropů a figur i jiných jazykových prostředků v ukázkách z různých literárních děl. Tato frontální práce je pak východiskem pro práci samostatnou či práci v tandemu. Žáci jsou rozděleni do dvou skupin, z nichž každé je přidělen jiný úkol. Analogicky pak řeší další cvičení z učebnice.

Při kontrole **samostatné práce** či **práce ve dvojici** se ukazuje, že žáci poměrně náročné úkoly zvládají naprosto s přehledem, že jsou schopni v odpovědích používat velmi správně odbornou terminologii.

Úkoly, které nebyly z časových důvodů zvládnuty, přesunula vyučující do domácí přípravy žáků a do navazující vyučovací hodiny. Je skutečně velice obtížné odhadnout, kolik cvičení budou žáci schopni ve vyučovací hodině zvládnout. Také se přikláním k přístupu, aby učitel měl vždy připraveno pro žáky raději větší množství aktivit a podle situace pak vyhodnotil, které z nich skutečně do vyučovací hodiny zařadí a které raději vypustí či přesune do následujících hodin či zadá k samostudiu.

Závěr

Ve vyučovací hodině žáci prokázali, že mají nejen výbornou znalost faktů, ale i skvělé konceptuální znalosti; uvědomují si dobře souvislosti mezi jednotlivými pojmy i mezi jednotlivými jazykovými rovinnami a složkami předmětu český jazyk a literatura, umějí pracovat s textem, hodnotit text a interpretovat ho z hlediska vztahu obsahové a jazykové složky. Navíc jsou vyučující vedeni i k tomu, že si vytvářejí určité strategie učení. Vyučovací hodina byla velice dynamická, žáci byli výborně aktivizováni, na dotazy učitelky reagovali velmi vhodně. Vynikající úroveň komunikace žáků je dána i tím, že vyučující vytváří v hodině velice příznivou atmosféru. Žádný názor, ani ten nesprávný, není zatracen, natož skandalizován, žáci si dobře uvědomují, že se nemusí bát své názory otevřeně vyjádřit. Je také patrné, že se v hodinách Mgr. Lenky Krejsové nerezignuje na formu, kterou je komunikace vedena. Tou formou je spisovný český jazyk. Platí zákon akce a reakce. Jak kultivovaně hovoří vyučující, hovoří i její žáci.